

AZ EGRI TANÁRKÉPZÉS

VIRÁG IRÉN †

Egyetemi docens

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Neveléstudományi Intézet

Absztrakt

Írásunk Virág Irénnek, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudományi Intézete egykori igazgatójának a Sallai Éva Emlékkonferencián elhangzott előadását tartalmazza. Virág Irént betegsége, majd halála megakadályozta abban, hogy a szóbeli előadást tanulmány formájába öntse. Az elhangzott előadás alapján a szöveget közlésre alkalmas formában Zagyváné Szűcs Ida fogalmazta meg.

Tanulmányunk Sallai Évának az egri Eszterházy Károly Főiskolán végzett munkáját mutatja be, amely egyben az ő szakmaiságának kiteljesedését jelentette. Akkor mind a külső, mind pedig a belső feltételek lehetővé tették számára elképzeléseinek megvalósítását, gondoljunk a pedagógiatanár szak, a gyakorlatvezető mentortanár szak akkreditálására, a Mestertanár Videoportál kutatások alapján történő kifejlesztésére és beindítására, a tartalmi munkát támogató tananyagfejlesztésekre és az ezeket megalapozó kutatásokra. A Neveléstudományi Tanszék tanszékvezetőjeként nagy szakmai alázattal, elköteleződéssel törekedett valóra váltani eredeti elképzeléseit, amelyek új szint hoztak a főiskola pedagógusképzésébe, és támogatták a Neveléstudományi Doktori Iskola beindítását, színvonalas működését. Munkásságával hozzájárult az egri főiskola szakmai elismeréséhez. Az egri évek tehát szerves folytatását jelentették a veszprémi időszaknak emblematikus nyomot hagyva a magyar neveléstudomány palettáján.

Kulcsszavak: pedagógiatanár, gyakorlatvezető mentortanár, Mestertanár Videoportál, Neveléstudományi Tanszék

Bevezetés

Sallai Éva munkásságának többféle megközelítése lehetséges. E tanulmány a tanárképzést mint kapcsolópontot mutatja be, amelynek keretén belül Sallai Éva azon sokszínű tevékenysége bontakozik ki előttünk, amelyet Egerben fejtett ki. Írásunk logikai fonalát először Sallai Éva az Eszterházy Károly Főisko-

lán (Eszterházy Károly Katolikus Egyetem jogelődje) betöltött szerepköreinek, majd a pedagógiatanár-képzésben általa bevezetett új elemeknek, a Mestertanár Videoportál megteremtésének és végül a mentorképzésnek a bemutatása adja.

Az egri évek szakmai tevékenységei

2008-ban került Sallai Éva az Eszterházy Károly Főiskolára. Az itt általa tanított tárgyak: *Az iskolai tapasztalatok, pedagógiai nézetek, Pedagógiai képességfejlesztés, Osztálytermi interakciók elemzése, Professzionális tanári kommunikáció, Szociális kompetenciák fejlesztése, Egyéni és csoportos beszélgetés vezetés* a rá legjellemzőbb pedagógiai területek. Ezek hangsúlyosan jelzik az ő oktatási tevékenységét az alap- és a mesterképzésben, valamint a neveléstudományi doktori képzésben egyaránt. Még abban az évben, amikor Éva a főiskolára került, akkreditálták a pedagógiatanár szakot, amelynek ő lett a szakfelelőse. Szintén az ő munkásságához kötődik a gyakorlatvezető mentortanár szaknak és különböző verzióinak az akkreditálása. Éva 2010 és 2013 között volt a Neveléstudományi Tanszék tanszékvezetője.

2010-hez kötődik a Mestertanár Videoportálnak a megalkotása. Még két nagyon fontos dolog jelzi Éva szakmai hatását az egri képzésre: az egyik a neveléstudomány mesterszak akkreditálása, amelynek nem ő volt a szakfelelőse, de nagyon fontos mérföldkövet jelentett a Neveléstudományi Doktori Iskola létrehozásában, a másik pedig a tananyagfejlesztés területén kifejtett tevékenysége, a tananyagok pályázati keretben kerültek kifejlesztésre. Ezek részben elektronikus tananyagok voltak, és nagyon komoly kutatások kötődtek hozzájuk. A kutatások kapcsán kell megemlítenünk a pedagógiai rendszerre és a kezdő pedagógusok mentorálására vonatkozó kutatásokat. Ez utóbbi kapcsán kell szólnunk a *Pedagógiai svédasztal kezdő oktatóknak* (2014) című könyvről. Mindezekből látható tehát, hogy teljesen egyedülálló módon, amiket ő kutatott, amihez ő hozzáfogott, az abban a környezetben tudott is hasznosulni.

A pedagógiatanár-képzésben új tárgyak jelentek meg Éva munkássága nyomán. A 2008-as akkreditációs anyagot áttekintve azok a tárgyak, ahol Éva volt a tantárgyfelelős, a következők voltak: *Professzionális tanári kommunikáció, Szociális kompetenciák fejlesztése, Egyéni és csoportos beszélgetés vezetés, Osztálytermi interakciók elemzése*. Ezeket a témákat Éva szívügyének tekintette. Az *Osztálytermi interakciók elemzése* pedig kapcsolódik a Neveléstudományi Doktori Iskolában folytatott tevékenységéhez, hiszen ez volt az a tárgy, ahol a doktoranduszhallgatókat is nagy szeretettel és nagyon eredményesen is oktatta.

A teljesség igénye nélkül az akkreditációs anyagokat átolvasva a *Professzionális tanári kommunikáció* tantárgynál látható, hogy mi volt számára a fontos:

„A hallgatók megismertetése a közvetlen emberi kommunikáció szabályszerűségeivel, az osztálytermi interakciók kommunikációs szinten történő elemzésével, értelmezésével. **Bemutatni, hogy az iskolai kommunikációt meghatározzák a benne megjelenő kultúrák, mint az interakciók kontextusai.** Módszerek: Előadás, videofelvételek, filmrészletek, hanganyagok bemutatása.”

Éva mindig is hangsúlyozta, hogy az iskolákban különböző kultúrák jelennek meg, és ez meghatározza a kommunikációnak a minőségét. Ez rendkívül fontos volt számára. Az *Osztálytermi interakciók elemzése* tantárgynál a különböző iskolatípusokban a különböző pedagógiai kommunikációs helyzeteket néztük végig:

„A hallgatók érzékenyítése az osztálytermi helyzetek interakcióinak elemzésére. A pedagógiai helyzetek leírásának, elemzésének gyakorlása, a hatékony tanári kommunikáció tudatosságának fejlesztése. **Különböző iskolatípusok pedagógiai helyzeteinek elemzése videofelvételek és megfigyelések segítségével.** Az osztálytermi interakciók elemzésének módszerei.”

Itt már megjelent az egyik számára kiemelt dolog, a videofelvételek bevonása a képzésbe. Már ebben az időszakban Egerben a tanárképzés, a pedagógusképzés, az IKT-képzés országosan is elismert volt, ugyanakkor mindig megdöbbenek azon a hallgatóink, hogy videofelvételes megoldást kértünk tőlük egy-egy szemináriumhoz kötődően nemcsak a nappali tagozaton, hanem a levelező tagozatos képzésben is.

Az *Egyéni és csoportos beszélgetés vezetésnél* hangsúlyos volt, hogy Éva főként a levelező tagozatos **képzésben a csoportos beszélgetés vezetésére** helyezte a fókuszot, és próbálta felhívni a figyelmet, hogy ennek milyen felelőssége van az iskolákban.

„Cél a hallgatókat felkészíteni az egyéni és csoportos beszélgetések professzionális vezetésére. A hallgatók **ismerjék meg a közös beszélgetések jelentőségét, a tapasztalati tanulás megteremtésének lehetőségeit.** Legyenek tisztában azzal, milyen felelőssége van a csoportvezetőnek. Tudjanak különbséget tenni témára, problémára, konfliktusmegoldásra fókuszáló beszélgetés között. Módszerek: Tréning, sajátélményű csoportmunka, gyakorlás video visszajelzéssel, reflektivitás gyakorlása.”

A *Szociális kompetenciák fejlesztése* vonatkozásában a szociális tanulás lehetőségét hangsúlyozta az iskolában. Ezt a tárgyat nagy szeretettel tanította a mesterképzésben

„A **kompetencia alapú oktatás értelmezése a szociális tanulásban.** A 6-12. évfolyamok számára kidolgozott szociális, életviteli és környezeti kompetenciafejlesztő modulok bemutatása. A modulok iskolai csoportokban való alkalmazásának módszertani kérdései.”

Falus Iván professzor úr köszöntőjében elhangzott, hogy ahová Éva betette a lábát, mindig hangsúlyosan megjelent az, hogy hogyan lehet az adott intézményben a tanárképzést jobbra, majd eredményesebbé tenni. Nálunk Egerben is gondolkozott ezen és a Mestertanár Videoportál, ami szintén egy TÁMOP-kutatáshoz kötődött, szintén az eredményesebb tanárképzést tűzte a zászlajára. Amihez Éva hozzányúlt, azt mindig rendkívüli szakmaisággal tette, óriási szakmai alázattal. Nagyon alaposan, nagy szakértelemmel végezte a munkáját. Ezt a fejlesztését is ez jellemezte. 2010-ben egy országos kutatást szervezett, amelynek címe *Mozgóképek alkalmazása a tanárképzésben*. A cél kettős volt: egyfelől a felhasználói igények vizsgálata, másfelől pedig hogy hogyan alakítsuk ki a Mestertanár Videoportál tartalmát. Szintén ugyanebben a kutatásban kerültek feltárára a tanárjelöltek gyakorlóiskolai tapasztalatai (Mi jellemzi a tanítási gyakorlatokat? Milyen iskolákban vannak a hallgatók? Mire lenne igény?). Nyolc tanárképző felsőoktatási intézmény vett részt a felmérésben (1. ábra).

Intézmények	Válaszadók száma
Debreceni Egyetem	13
EKF	16
ELTE	4
Miskolci Egyetem	10
Nyíregyházi Főiskola	4
Pannon Egyetem	8
Pécsi Tudományegyetem	18
<u>NyME-SEK</u>	9
Összesen	82

1. ábra. A *Mozgóképek alkalmazása a tanárképzésben* című kutatásban részt vett intézmények. (Forrás: Virág Irén szerkesztése)

Feltártuk, hogy mik azok a mozgóképek, amelyekkel dolgoznak a kollégák a tanárképzésben a különböző egyetemeken. Egyáltalán milyen gyakran alkalmaznak bármiféle filmet az oktatás során? Milyen célból, milyen típusú filmeket használnak az oktatás különböző szakaszaiban? A következő kérdés az volt, hogy mire lenne szükség.

A portál kialakításához orientáló igényeket a 2. és 3. ábra mutatja.

Válaszlehetőség	Százalék
Iskolai problémahelyzetek	54,9
Iskolai konfliktusok	51,2
Viselkedés	40,2
Differenciálás	39
Tehetségfejlesztés	36,6
Értékelés	34,1
Szülők és az iskola	29,3
Oktatási integráció	28
Inkluzív nevelés	26,8
Iskolai IKT	20,7
Iskolai kutatások	19,5
<u>Mentorálás</u>	17,1

2. ábra. Fejlesztési témaigények. (Forrás: Virág Irén szerkesztése)

A 2. ábrán az látható, hogy milyen témaigényeket jelöltek meg a pedagógusok: az iskolai problémahelyzetek, konfliktusok, viselkedés, differenciálás, az IKT, a mentorálás.

Konkrét filmcímek	Tematikus kérések
dokumentumfilmek	tanítási szituációk
játékfilmek	komplett tanóráról készült belső műhelyfelvételek
filmdrámák	pedagógiai kísérletek
ismeretterjesztő sorozatok	pszichológiai kísérletek
	alternatív pedagógiák
	iskolák
	kooperatív tanulásszervezéssel zajló órák

3. ábra. Javaslatok filmcímekre, további témákra.
(Forrás: Virág Irén szerkesztése)

Az igények megjelölését követően a válaszadóknak lehetőségük volt konkrét filmcímek megadására (216 filmcím merült fel) alapvetően a kísérletek, pedagógiai, pszichológiai kísérletek, alternatív pedagógiák, iskolák kooperatív tanulásszervezéssel zajló órák tematikus igénye jelent meg a vizsgálat során. Amikor ez elkészült, és elkezdtük elemezni ezeket az adatokat, akkor Éva létrehozott egy szerkesztőbizottságot, amelynek tagjai közt kiváló mozgóképes szakemberek voltak. Minden műveltségterületről bevont kollégákat, szakembereket a bizottságba, és alapvetően szakértő módon nyúlt ezekhez a dolgokhoz. Voltak a szerkesztőbizottságnak olyan munkatársai is, akik a pedagógiai, pszichológiai területeket, és voltak, akik a különböző korosztályokat képviselték. Ezt követően kialakult egy menüstruktúra (4. ábra).

I. Műveltségterületek Anyanyelv és irodalom Idegen nyelv Matematika Ember és társadalom Ember a természetben Földünk és környezetünk Művészetek Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek Testnevelés és sport Osztályfőnöki óra Hitoktatás	II. Korcsoportok Óvoda Alsó tagozat Felső tagozat Középsiskola	III. Tanárképzés Pszichológia Pedagógia Módszertan IKT alkalmazás Mentorképzés Versenytanítás Vizsgatanítás Mentortanárok Pedagógus személyiség	IV. Általános pedagógiai kérdések Értékelés Differenciálás Tehetségfejlesztés Inkluzív nevelés Oktatási integráció Mentorálás Szülők és iskola Iskolai konfliktusok Kirándulások, utazások Infrastruktúra, eszközök	V. Kitekintés Dokumentumfilmek Előadások „Az én jó gyakorlatom” Iskolai kutatások Tanulók hangja
--	---	---	--	--

4. ábra. A Mestertanár Videoportál menüsora. (Forrás: Virág Irén szerkesztése)

Láthatók a műveltségterületek, a korcsoportok, a tanárképzés néhány szegmense, azaz a pedagógia, pszichológia, módszertan, IKT, versenytanítások, vizsgatanítások, az általános pedagógiai kérdések, mint az értékelés, mentorálás, tehát ami igényként megjelent, és a kitekintés, a dokumentumfilmek, a jógyakorlatok, tanárok hangja.

Címkék
aerobik agresszió angol a pszichológia nagy alakjai Classmate PC család csecsemőkor csoportmunka digitális tananyag egyéni munka ellenőrzés fejlődéslélektan foci edzés gyakorlóiskola gyerekfoci hátrányos helyzet IKT informatika interaktív tábla internet irodalom óra iskolai aerobik oktatás iskolai konfliktusok iskolai problémahelyzetek ismétlés játék kapusképzés kisgyermekkor kompetencia alapú tanítás konfliktusok korosztályos képzés kutatómódszertan kémia magyar nyelv matematika mozgásfejlesztés pszichológiai kísérlet Realika reformpedagógiák SDI szakképzés szavazórendszer személyközpontú oktatás szociálpedagógia szociálpedagógus szociálpszichológia szülők és iskola tanárjelöltek tanárképzés tanárképzés - pedagógia tanárképzés oktatói tanárok tanítás mestersege technikai képzés tánc történelem utánpótlás veszélyeztetettség viselkedés ének-zene

5. ábra. A Mestertanár Videoportálon leggyakrabban keresett címkék. (Forrás: Virág Irén szerkesztése)

Az 5. ábra a portált mutatja. Ha a címkefelhőre ránézünk, akkor látható, hogy melyekre kattintottak rá a leggyakrabban a felhasználók, miket kerestek meg, milyen címszavakat böngésztek. A filmek műfaj szempontjából tantermi felvételek, mikrotanítások, versenytanítások, riportok, interjúk és dokumentumfilmek voltak. Leginkább magyar nyelv és irodalom tantárgyból állt rendelkezésre nagyon sok versenytanítás. Ez nem azt jelentette, hogy a teljes negyvenöt perces órát feltettük a videóportálra, hanem különböző problémakörök mentén kerültek csoportosításra a filmek.

Nagyon fontos volt számunkra, hogy amilyen fejlesztés létrejött, azt hogyan lehet hasznosítani. Évával megnéztük, hogy közvetlenül mely tantárgyaknál lehet ezt felhasználni (6. ábra).

Innováció a tanárképzésben:
Mestertanár Videoportál
Tárgyak, amikhez kapcsolódnak:

- A tanítás mestersége
- Társadalmi beilleszkedési zavarok
- Pedagógiai képességfejlesztés
- Karrierépítés
- Tanulási nehézségek és fejlesztő eljárások
- Életúttervezés
- Projektpedagógia
- Álláskeresési technikák
- Család és iskola
- Pedagógiai nézetek feltárása
- Kommunikáció-konfliktuskezelés
- Az oktatási intézmények világa

6. ábra. Tantárgyi kapcsolatok a Mestertanár Videoportálon.

(Forrás: Virág Irén szerkesztése)

A rendelkezésre álló anyagokat irodalomjegyzékkel, linkajánlóval, módszertani ajánlásokkal, a filmrészletekhez illeszkedő faladatsorokkal, megfigyelési szempontokkal, továbbvezető, megvitatandó kérdésekkel, témakörökkel, prezentációkkal egészítettük ki. Itt mindig az az oktató választhatott, aki kiválasztotta az adott filmet, és ki kívánt dolgozni valamilyen részfeladatot az adott filmhez.

A videóportállal kapcsolatban további fejlesztési irányokat is megfogalmaztunk a felmért igények alapján. További dokumentumfilmeket kértek a felhasználók, előadásokat, iskolai kutatásokat, élő szakirodalmat, a különböző alternatív iskolákban készült saját felvételeket szerettünk volna még feltölteni. Éva nagyon ügyelt arra, hogy egyrészt csak jogtisztá anyagok kerüljenek fel a portálra, másrészt hogy ezek szakmailag olyan didaktizált anyagok legyenek, amelyek igényesek és bármilyen helyzetben felhasználhatók.

A videóportálnak is volt egy mentorképzéses anyaga. Kutatások eredményei bizonyították, hogy azokat a hallgatókat, akik kikerülnek az egyéni összefüggő tanítási gyakorlat színhelyére, szükséges, hogy professzionálisan képzett mentorok várják. Ez akkor ritka volt, mint a fehér holló. Nyilvánvalóan voltak, akik spontán alkalmasak voltak erre a feladatra, de Évának szívügye volt, hogy tudatossá váljon ez a folyamat. A mentorképzéseknek az akkreditálása országosan is ekkor kezdődött. Nálunk az egyetemen Éva nevéhez fűződik a hatvanórás, a kilencvenórás mentortovábbképzésnek az akkreditálása, illetve ezt követően a pedagógus-szakvizsgát biztosító szakirányú továbbképzés, a gyakorlatvezető mentortanárok képzésének az irányítása. Három dolgot kell kiemelnünk ezzel kapcsolatban. Az egyik a kapcsolati kommunikáció, a fejlesztő segítség. Ezt a tárgyat ő tartotta a kollégáknak, nagyon nagy szeretettel csinálta, és a mentorkollégák is nagyon szerették ezeket az alkalmakat. A kezdő pedagógus mentorálása a második kiemelendő terület, amelyről később könyv is született (*A pedagógusok gyakornoki rendszerének fejlesztése és értékelése, 2015*). A harmadik pedig a hallgató és a mentortanár kapcsolata, amely nagyon fontos szerepet játszott Éva gondolkodásában, hogy hogyan lehet ez a kapcsolat segítőkész, hogyan lehet reflektív, és hogyan tudja azt a fejlődési irányt befutni, amely az eredményes képzésnek egy fontos szegmense.

Összegzés

Ha össze kellene foglalni azt, ami Éva munkáját Egerben jellemezte, az nagyon sok időt venne igénybe. A legfontosabbak ezek közül mégis a következők: szívvel-lélekkel tette a dolgát; minta volt mindannyiunk számára szakmaiságban, emberségben, odafigyelésben, kommunikációban, professzionalitásban, szakma iránti alázatban. Az előadásra készülve összegyűjtöttük azokat az attribútumokat, amelyek Évát jellemezték, és a Word art programban jelenítettük meg ezeket (7. ábra).

7. ábra. Sallai Éva szakmai munkájának jellemzői.

(Forrás: Virág Irén szerkesztése)

A legnagyobb betűmérettel a pedagógus kifejezés jelenik meg: ez volt az, ami az egri éveit jellemezte.